

Ботушанська О.Ф. ОДНБ імені М.Горького : хронологія розвитку та участь у процесі державотворення незалежної України // Наукова бібліотека : стратегія інноваційного розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 180-річчю ОНБ імені М. Горького (Одеса, 24-25 верес. 2009 р.) / упоряд. М.В. Тетенко ; ред. І.С. Шелестович. – О., 2010. – С. 148-170. – Електронний варіант ; Морія : альманах. – О., 2010. – С. 4-17 : фото.

ОДНБ імені М.Горького: хронологія розвитку та участь у процесі державотворення незалежної України

З огляду на промовисту 180-річну історію Одеської державної наукової бібліотеки імені М.Горького можна впевнено стверджувати, що вона вже у перші десятиріччя свого існування не лише розширила зону інформаційного впливу далеко за межі міста та губернії, але й стала вагомим чинником культурного розвитку всієї держави.

Біля джерел народження першої в Україні публічної бібліотеки стояли видатні особистості, чії погляди віддзеркалювали назрілі потреби суспільства у виникненні такої інституції. Невеликий колектив авторів газети "Одесский вестник" на чолі з редактором Олексієм Льовшиним за два роки натхненної праці заробив достатні кошти для реалізації сміливого задуму – відкриття в Одесі публічної бібліотеки. За підтримки новоросійського генерал-губернатора графа М.С. Воронцова ідея була втілена у життя: 13(25) вересня 1829 року видано імператорський рескрипт про заснування в Одесі бібліотеки. 5 жовтня 1829 року газета "Одесский вестник" повідомила про цю подію городянам і виділила зі своїх коштів 15 тис. рублів на розвиток книгозбірні. Для бібліотеки було виділено дві кімнати в приміщенні присутствених місць на Приморському бульварі. Збільшення книжкових фондів та числа користувачів вимагало розширення площ, отож бібліотеці доводилося кілька разів змінювати свою адресу. І лише 1907 року вона отримує постійну прописку в спеціально зведеній для неї за проектом відомого українського архітектора Ф.П.Нестурха будівлі на вулиці Пастера,13. Цей взірць бібліотечної архітектури з 1979 року перебуває під охороною держави (Постанова Ради Міністрів України №442 від 06.09.1979 р.).

У різні часи бібліотеку очолювали визначні діячі, які залишили помітний слід в її біографії. Це, зокрема, історик та археолог, професор М.Н.Мурзакевич (1843-1852); літератор і перекладач М.Ф.Дерібас (1868-1882); професор-славист В.О.Яковлев (1882-1896) та інші. Важливий внесок у розвиток книгозбірні зробили попечитель бібліотеки у 1897-1919 роках, почесний громадянин Одеси граф М.М.Толстой; директор бібліотеки у 1896-1920 рр., професор Новоросійського університету М.Г.Попруженко, якому належить історичний нарис "Одесская городская публичная библиотека. 1830-1910"; директор бібліотеки у 1963 – 1984 рр. заслужений працівник культури України І.Д. Мазуренко; директор ОДНБ імені М.Горького, заслужений працівник культури України О.Ф.Ботушанська, яка очолює колектив книгозбірні з 1986 року.

Завдяки діяльності цих людей бібліотека перетворилася на провідний культурний центр Одеси: налагоджено тісні контакти з багатьма книгозбірнями світу, випущено нові друковані каталоги, відкрито бібліотечний музей, який за своєю функцією відповідав статусу першого музею історії Одеси.

Книжкові фонди бібліотеки швидко зростали, головним чином за рахунок дарунків впливових громадян міста. Так, граф М.С.Воронцов подарував бібліотеці зібрання з 600 томів французьких письменників. Приклад генерал-губернатора наслідували й інші заможні та освічені одесити. Сторінки тодішньої преси рясніють повідомленнями про вияви уваги щодо бібліотеки: "...Доктор Пансет пожертвовав в публичную библиотеку 27 томов сочинений, относящихся к медицине и хирургии..." // Одес.вест.-1830. - 24 мая (№42); "Одесская городская публичная библиотека честь имеет объявить о пожертвованиях, поступивших в библиотеку в первой половине 1863 года..." // Одес.вест. – 1863.- 26 сент.; "... Помещик Одесского уезда г.Закржевский принес в дар городской библиотеке 50 томов разного рода сочинений по истории, археологии и проч." // Одес.вест.- 1885.- 17 дек. (№ 279); "Г-н Л.Володкович принес в дар библиотеке около 250 томов различных французских авторов..." // Одес.вест. – 1886.- 28 нояб. (№320); "Княгиня Волконская прислала в дар Одесской городской публичной библиотеке свыше 500 томов разных сочинений..." // Одес.вест. – 1886.- 12 июля (№186); "М.Попруженко пожертвовал публичной библиотеке 25 томов по богословию..." // Одес.вест. – 1889.- 1 июня (№108)... Багато дарунків бібліотека отримала і з-за кордону, зокрема з Паризького, Празького, Пекінського, Гарвардського університетів та Британського музею, Бібліотеки Конгресу США.

Традиції меценатства мають своїх послідовників і тепер. Так, вагомий внесок у благородну справу доброчинності робить народний депутат України, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки С.Р.Гриневецький. 2002 року ним

заснований фонд, який нині став іменним. Серед подарованих ним бібліотеці раритетних видань – «Миняя служебная», кількатомне зібрання творів В.Гюго та ін. За сприяння Сергія Рафаїловича бібліотека видала ряд книг. Серед них серію книг – «Невичерпні джерела пам'яті», зібрання історичних і мемуарних нарисів бібліографа й журналіста О.М.Дерібаса «Старая Одесса: Забытые страницы» та ін.

У 1922 р. Одеська публічна бібліотека набула статусу державної книгозбірні і до 1940 р. одержувала безоплатний, а потім платний обов'язковий примірник видань, що виходили на території СРСР. У 1934 р. Українська книжкова палата виділила для Одеської державної публічної бібліотеки два безоплатних обов'язкових примірники всіх видань України.

За роки незалежності України бібліотека, маючи державні гарантії поповнення фондів вітчизняними виданнями, додає до своїх фондів щороку в середньому 30000 одиниць (завдяки планомірному моніторингу та контролю за виконанням Постанови Кабінету Міністрів України "Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів" (з 2002 р.), Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 рр. та ін.). З 1994 року, відповідно до рішення Одеської міської ради, забезпечено комплектування бібліотеки безоплатним примірником видань, що друкуються в Одесі, і це стало гідним доказом відродження традиції, започаткованої в 1834 р. міським головою О.І.Льовшиним. Плідним є досвід роботи бібліотеки з меценатами і дарувальниками бібліотеки, консульствами і посольствами іноземних країн, партнерами по міжнародному книгообміну та ін.

Загалом упродовж 180-річного існування бібліотеки зібрано унікальний п'ятимільйонний фонд друкованих документів і рукописів майже 130 мовами світу, близько 200 тисяч примірників рідкісних видань і рукописів, серед них – 52 інкунабули, понад 100 палеотипів, більше двох тисяч рукописів XI-XIX ст.ст. латиною, грецькою, італійською, слов'янськими та іншими мовами та ін. Прикрашають колекцію Хіландарські та Охридські листки з Євангелія XI ст.; так звана "Хрестоматія запорозької старшини" - рукопис кінця XVII - поч. XVIII ст.; рідкісний "Опис України" французького інженера Г. де Боплана (сер. XVII ст.); гарно збережений примірник Острозької Біблії, виготовлений українським першодрукарем І. Федоровим у 1581 р., та інші. Окрасою бібліотеки є книжкова колекція "Україніка", до складу якої входять перші видання кирилівського шрифту; архів і бібліотека видатного українського бібліографа і книгознавця М.Ф.Комарова; рідкісні видання з історії матеріальної культури, декоративно-прикладного мистецтва, живопису, графіки, театру, кіно. Певне місце у фонді бібліотеки посідає колекція мініатюрних книг (понад 1,5 тисячі примірників). Ці унікальні видання стали основою першого в Україні "Музею книги", створеного 1922 р. За останні двадцять років фонди Музею поповнилися 13113 одиницями зберігання.

Бібліотека має рідкісні краєзнавчі матеріали, що відображають історію Причорноморської України, її природні ресурси, економіку та культуру. Серед них - перші одеські альманахи, комплект газет "Одесский вестник" (1827-1893), "Одесские новости", "Одеський телеграф", багато книжок з автографами одеських письменників і вчених, а також гравюри й фотознімки.

Універсальною за складом є колекція літератури іноземними мовами, що сприяє популяризації світової культури, досягнень зарубіжної науки, розвитку міжнародних культурних зв'язків.

Книжковий фонд бібліотеки як невід'ємна складова культурної спадщини українського народу перебуває під охороною держави, він занесений до світового каталогу "Музеи книги и книжного дела" (Museums of Book and Bookmaking. International Directory. — М., 1987) та Державного реєстру національного культурного надбання України.

У січні 1924 р. Одеську публічну бібліотеку включено до числа наукових установ.

1930 року Одеську міську публічну бібліотеку було об'єднано з Науковою бібліотекою Одеського університету та Українською державною бібліотекою імені Т.Г.Шевченка під спільною назвою Одеська державна наукова бібліотека. Ця назва збереглася за книгозбірнею і після 1934 року, коли фонди університетської бібліотеки було передано ВНЗ після відновлення його діяльності.

10 лютого 1941 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР бібліотеці присвоєне ім'я Максима Горького.

За значний внесок у розвиток культури та з нагоди 150-річчя від дня заснування в 1979 році Указом Президії Верховної Ради СРСР бібліотеку нагороджено орденом Дружби народів.

ОДНБ імені М.Горького бере активну участь у створенні широкої бібліотечної мережі на півдні України. За рішенням колегії Міністерства культури УРСР у 1964 р. бібліотека стала зональним організаційно-методичним, науково-бібліографічним та інформаційним центром для бібліотек шести областей півдня України (Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Кримської, Кіровоградської, Одеської), координаційним та науково-методичним центром з питань пропаганди природничих знань, а також з питань релігієзнавства. У 1975 році Постановою Ради Міністрів УРСР на бібліотеку покладено функції універсального міжобласного депозитарію півдня України.

Бібліотека спрямовує свою роботу на розвиток духовних засад незалежної України, держави європейського рівня. Вона керується при цьому положеннями національного законодавства в галузі

культури, зокрема Законом України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, Указом Президента України “Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні на період до 2010 р.” та “Про заходи у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні”, Постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження співпраці із закордонними українцями на період до 2010 р.”, “Національною стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006-2015 рр.”, “Концепцією державної політики в галузі культури на 2005-2007 рр.” та ін.

Комплексному вирішенню питань відродження національної культури були підпорядковані цикли масових заходів: “На ґрунті традицій державотворення”, “Українське суспільство: історичні повороти”, “Шляхами економіко-правових та економічних реформ”, “Духовність і культура” та ін. Так, широкого розголосу набули наукова конференція “Історичні аспекти і сучасний стан Конституції України як джерела права”, присвячена 10-річчю від часу прийняття цього важливого документа, та презентована під час конференції книжкова виставка “Конституція України: демократія, суверенність і верховенство права”. Високу оцінку дістали наукові регіональні та міжнародні конференції, які висвітлювали проблеми духовності та культури в Україні: “Конституція України та відродження культури національних меншин Одещини” (1997); “Рідна мова – запорука безсмертя нації” (1999); “Духовність і культура у формуванні особистості та відродженні національної самосвідомості” (1999), наукова конференція “В єдності – сила народу”, присвячена Дню соборності України (2001), науково-практична конференція “10 років разом: здобутки і проблеми культурного розвитку багатонаціональної Одещини”, присвячена 10-й річниці незалежності України (2001) та ін.

Численні презентації документально-ілюстративних та тематичних виставок до пам’ятних дат української історії (Дня соборності України, Дня незалежності України, Дня української писемності і мови, тощо) привертають увагу громадськості, дають можливість показати найбільш цікаві та актуальні колекції з фондів бібліотеки.

Особливою популярністю у читачів користувався лекторій “Духовність і культура”, який діяв упродовж певного періоду, та цикл виставок “Імена, повернені із забуття”, присвячені творчості репресованих письменників України. Чимало цікавих доповідей та повідомлень прозвучало під час міжвідомчої науково-практичної конференції “Бібліотека і національна культура” (1993 р.) – “Бібліотека і проблеми збереження національної пам’яті та відродження національної культури”; “Формування колекцій книг національних культур у відділі рідкісних видань та рукописів ОДНБ ім. М.Горького”; “Етнічне заселення м.Одеси (книги з фондів ОДНБ ім. М.Горького)” та ін.

Серед тематичних заходів “Україна – шляхом відродження” та “Україна в умовах ринку” (1994 р.) чільне місце належало циклові лекцій “У світлі воскреслої правди”, який був організований для вчителів історії. Засвоєнню нового матеріалу допомагали виставка “На шляху до вільної України” та перегляд літератури “Відродження національної культури” (понад 300 видань).

З огляду на те, що ОДНБ має найбільший серед інших бібліотек фонд україномовної літератури, вона стала своєрідним центром українознавства. Кожен одесит знає, що саме тут він може знайти нову літературу з історії Батьківщини, задовольнити інтерес до її культури і духовності, прочитати книги тих митців, які не зі своєї волі опинилися в еміграції, відкрити нові для себе імена. Саме тому виставка “А я не скорилася!”, присвячена четвертій річниці незалежності України, привернула увагу громадськості. На ній було експоновано понад 500 документів; книговидача склала 1340 примірників. Найбільшу зацікавленість викликали такі з її 15 розділів: “У дзеркалі сучасної політики”, “Скарбниця історії”, “Економіці – нову стратегію”, “Нація та національна ідея”, “Світ української духовності”, “Трагічні 30-ті”, “Голгофа слави”, “Імена, повернені із забуття”.

На справжнє свято перетворилося відкриття виставки “Роде наш прекрасний”, присвяченої п’ятій річниці незалежності України. В її розділах було представлено друковані видання, документи, гравюри, які розкривали історію України, свідчили про національну самобутність українців, культуру, побут, символіку. На виставці були присутні численні мистецтвознавці, літературознавці, викладачі історії шкіл Одеси.

Заходи з пропаганди літератури відповідали вимогам сучасного державотворення України: правдивому висвітленню історії, знайомству читачів з джерелами духовності та культури нашого народу, висвітленню значення й краси українського слова. Урочисто пройшли, приміром, презентація виставки “На ґрунті традицій державотворення” та “круглий стіл”, присвячені першій річниці прийняття Конституції України, у підготовці та проведенні яких взяли участь працівники Інституту соціальних наук ОДУ імені І.І.Мечникова, Одеський інститут удосконалення вчителів, Одеський обласний комітет захисту миру. У дні святкування шостої річниці незалежності України було організовано лекції-огляди виставки “Ще не вмерла України і слава, і воля”; на її основі до відкриття Українсько-канадського бібліотечного центру у великому читальному залі була презентована розширена виставка, доповнена розділом “Українська діаспора в Канаді”. Спільно з одеським товариством “Просвіта” та Інститутом соціальних наук ОДУ імені І.І.Мечникова відбувся вечір запитань і відповідей з актуального питання “Проблеми сучасного становлення національної ідеї в Україні”.

За підтримки Міністерства культури і туризму України, органів місцевого самоврядування, Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів, Книжкової палати України імені Івана Федорова з 2000 року бібліотека проводить щорічну всеукраїнську виставку-форум "Українська книга на Одещині". Мета виставки - сприяння широкій популяризації української книги та мови, відродження національної духовності, поповнення бібліотечних фондів області новими книжками, привернення уваги владних структур до книговидавничих та бібліотечних проблем. Упродовж десяти років у рамках виставки-форуму проведено понад 100 презентацій книг, видавництв, видавничих проєктів. Загалом виставку-форум відвідали понад 80 тисяч шанувальників української книги з Одеси та районних центрів області, активних учасників різноманітних за змістом і формою заходів, серед яких найбільш цікавими були круглі столи: „Книга – ринок – бібліотека” (2001), „Українська книга в культурному середовищі: видання та книгорозповсюдження” (2002), „Національне книговидання і бібліотеки в контексті української культури” (2005), „Українська книга у сфері сучасних інформаційних технологій” (2006); ділові зустрічі з директором Книжкової палати України імені І.Федорова, доктором технічних наук, професором М.І. Сенченком, президентом Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів О.В. Афоніним; семінари „Наукова література ХХІ століття”, „Українське письменство в контексті культурного процесу сучасності: книга, бібліотека, читач”.

У центрі уваги бібліотеки - проблеми екології та екологічної культури. Успішна наукова, інформаційна й просвітницька діяльність Університету екологічних знань ОДНБ імені М. Горького та інформаційно-аналітичного центру "Екологічне відродження Чорноморського узбережжя України", створених 2001 року, була високо оцінена державою та суспільством. Зокрема, у 2006 р. директора бібліотеки О.Ф.Ботушанську, заступника директора з бібліотечної роботи, проректора Університету О.М.Бельницьку та ректора Університету, доктора сільськогосподарських наук М.О.Шалімова за сумлінну працю, вагомий внесок у підвищення рівня екологічної освіти населення, виховання екологічної культури молоді нагороджено Почесними грамотами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.

На засіданнях Університету екологічних знань його слухачі обговорюють екологічні проблеми в регіоні та шляхи їх вирішення. До висловлених думок прислухаються, їх враховують у своїй професійній діяльності державні службовці. Доповіді керівників та фахівців екологічних служб, учених, які виступають на засіданнях, публікуються у збірниках наукових праць Університету "Екологія і суспільство" (вийшло вже три випуски).

Добре відомі видані у бібліотеці бібліографічні збірники, присвячені екологічним і природоохоронним проблемам: "Біологія Чорного й Азовського морів" (25596 джерел), "Геологічна будова й корисні копалини шельфу Чорного й Азовського морів" (1867 джерел), "Антропогенна евтрофікація Чорного моря і її наслідки" (1149 джерел), збірники наукових праць "Природа і природні ресурси Північного Причорномор'я" (36 випусків; виходять з 1936 р.), довідник "Державні і громадські екологічні організації м. Одеси та Одеської області" та інші.

Як методичний центр для бібліотек України в роботі з релігійною та релігієзнавчою літературою бібліотека надає особливу увагу просвітницькій діяльності, пов'язаній з темою християнства, його впливом на історію, культуру, духовність України. Серед низки заходів, присвячених 2000-літтю Різдва Христового, інтерес викликали філософсько-методологічні читання "Християнська цивілізація перед викликом III тисячоліття", наукова конференція "Християнство в історії і культурі України" та започатковані у 2000 р. щорічні Різдвяні читання. Сьогодні ці читання проходять під патронатом Одеської єпархії УПЦ, у них беруть участь представники органів влади, провідні науковці, відомі діячі культури і мистецтва.

Бібліографічна та видавнича діяльність бібліотеки поставила її в ряд провідних бібліотечних центрів країни. Випущено понад півтори тисячі різноманітних посібників, об'єднаних у фундаментальні науково-допоміжні серії, накладом понад півмільйона примірників. Особливе значення поміж них мають серії "Вчені Одеси" (44 випуски), "Вчені вузів Одеси" (8 випусків), "Літературна Одеса" (13 випусків), "Письменники Одеси" (29 випусків). Користуються попитом рекомендаційні покажчики серії "Проблеми. Гіпотези. Відкриття" (52 випуски), що висвітлюють актуальні проблеми фізики, хімії, біології, геології, екології.

На виконання державної програми відтворення документальної пам'яті України надруковано каталоги: «Українська книга 1574–1923 рр. у фондах ОДНБ ім. М.Горького» (5 випусків), «Українська періодична преса у фондах ОДНБ ім. М.Горького». Схвально відгукуються фахівці про фундаментальні покажчики "Виноградарство Молдавии и Украины" (9858 джерел), «Памятники истории и культуры Одесской области» (2116 джерел).

Спільно з Інститутом археології НАН України підготовлено кілька наукових збірок наукових статей і републікацій матеріалів, присвячених історії духовної та культурної спадщини запорозького козацтва із серії "Невичерпні джерела пам'яті". Ця започаткована бібліотекою серія книг отримала визнання фахівців книговидавничої справи. На VII форумі видавців у Львові (2001 р.) книга з цієї серії "Хаджибей-Одеса та українське козацтво (1415 – 1787)" отримала одну з трьох основних премій – шкіряну грамоту та приз – скляного равлика за актуальність і суспільну значущість теми.

Високу оцінку й визнання наукової спільноти України та світу отримали підготовлені разом з Інститутом історії України НАН України два випуски фундаментального бібліографічного покажчика "Голодомор в Україні 1932-1933 рр." (2001, 2008 рр.), в яких вміщено понад 12 тис. публікацій, що об'єктивно висвітлюють одну з найтрагічніших сторінок історії українського народу.

Привертають увагу праці історіографічного змісту: "Старая Одесса: забытые страницы" й "Товарищество южнорусских художников", бібліографічні покажчики, спрямовані на захист і популяризацію культурного спадку України: "Т.Г.Шевченко в одеській пресі" (1844 – 2005 рр.; 5 випусків, 3357 джерел); "Іван Франко в Одесі"; "Леся Українка в Одесі", "М.Л.Кропивницький в Одесі", "І.К.Тобілевич (Карпенко-Карий) в Одесі", "Галина Комарівна (Галина Михайлівна Комарова)".

Уся історія ОДНБ імені М.Горького – це приклад різнобічного міжнародного партнерства на ниві бібліотечної справи.

Триває робота з розширення та зміцнення зв'язків з українською діаспорою, про що свідчить успішне проведення міжнародної наукової конференції "Українська діаспора і становлення України як суверенної держави. Взаємодія організацій української діаспори з органами влади", організована Міністерством культури і туризму України, Одеською облдержадміністрацією і ОДНБ імені М.Горького (2001), міжнародної науково-практичної конференції "Українознавчі діалоги у наукових дослідженнях та практичній роботі" (до 5-річчя Канадсько-українського бібліотечного центру", 2003 р.) та інших заходів, спрямованих на поглиблення взаємовідносин України з українцями за кордоном.

Діловими партнерами ОДНБ є бібліотеки понад 20 країн світу, зокрема, Бібліотека Конгресу США (Вашингтон), Національна бібліотека Франції (Париж), Російська національна бібліотека (Санкт-Петербург) і Російська державна бібліотека (Москва), Державна бібліотека штату Новий Південний Уельс (Сідней, Австралія), Бібліотека Академії наук Болгарії, Бібліотека Польської Академії наук (Варшава), Повітова бібліотека ім. Г.Асакі (м. Ясси, Румунія) та інші. Велика увага приділяється співпраці з бібліотеками міст-побратимів та партнерів Одеси, серед них - Варненська міська бібліотека (Болгарія), Муніципальна губернська бібліотека м.Оулу (Фінляндія), Муніципальна регіональна бібліотека Альказар (Марсель, Франція).

Плідною стала практика укладання прямих угод про співпрацю з офіційними дипломатичними представництвами, науковими установами та громадськими організаціями Європи, Америки та Австралії.

Так, 1994 року між Державною бібліотекою штату Новий Південний Уельс, Фундацією Українознавчих студій Австралії (ФУСА) та ОДНБ імені М. Горького укладено угоду про впорядкування архівів української діаспори Австралії та обмін фахівцями. Угода започаткувала більш ніж 15-річну роботу по створенню бібліографічного покажчика "Голодомор в Україні 1932-1933 рр.", про який вже згадувалося, а також заклала підґрунтя для відкриття в бібліотеці залу «Українці в світі». У 2004 році зал реорганізовано в Інформаційно-культурний центр "Закордонне українство", його структуру доповнено Канадсько-українським бібліотечним центром, який було відкрито спільно з Канадським товариством приятелів України в 1997 році.

Унікальний досвід взаємовигідних ділових зв'язків по збагаченню культур Франції та України принесли програми співпраці з посольством Франції в Україні. У березні 1995 р. бібліотека стала ініціатором й активним учасником проведення в Одесі Тижня французької книги, під час якого було розгорнуто ряд експозицій, на яких читачам було запропоновано понад 2 тис. видань. З 2004 року бібліотека є партнером Посольства Франції в проведенні місяця французької культури "Французька весна".

У квітні 1998 року спільно з посольством Франції в Україні на базі бібліотеки було відкрито Французький культурний центр. Понад десятирічне співробітництво дозволило нагромадити неабиякий досвід обміну інформацією між обома партнерами та сприяло зміцненню взаємовигідних ділових зв'язків, поширенню французької мови та культури у південному регіоні України, збагаченню культур Франції та України.

У 2004 році за вагомих особистий внесок у культурну взаємодію двох країн і популяризацію французької культури в Україні директор бібліотеки нагороджена державною відзнакою Франції - срібною медаллю кавалера Ордена літератури та мистецтв.

Угода між ОДНБ ім. М.Горького, Баварським домом в Одесі та Гете-Інститутом 2000 року сприяла відкриттю німецького читального залу "Баварський дім - Одеса", у фондї якого, крім книжок, - значна колекція відеофільмів і музичних компакт-дисків.

До послуг читачів бібліотеки також інформаційно-ресурсний центр "Вікно в Америку", документальний центр матеріалів Ради Європи з прав людини, регіональний осередок "Асоціації сприяння програм ООН".

Завдяки цим зв'язкам ОДНБ ім. М. Горького за останні роки одержала чимало цінних документів, що розкривають маловідомі сторінки української історії, багато унікальних довідкових видань. Серед них: "Бібліотека тисячоліття" (100 томів) — подарунок Британської ради в Україні; енциклопедії "Ukraine", "Encyclopedia of Australia" — подарунки від ФУСА; колекція австралійської

художньої літератури "Літературна премія Майлз Френклін" (1000 кращих творів австралійських авторів з 1956 по 2000 рр.). З Канади надійшли «Енциклопедія українознавства» і «Encyclopedia Britannica». Більше 2000 книг і періодичних видань з мистецтвознавства подаровані почесною громадянкою Одеси, французькою художницею Сюзанною Саварі тощо.

Визнаючи право кожного громадянина на вільний та безперешкодний доступ до інформації, що є важливим чинником демократичного розвитку суспільства, бібліотека однією з перших в регіоні запровадила нові інформаційні технології у бібліотечні процеси. Унікальним джерелом інформації є власні бази даних, побудовані на основі реферативної та повнотекстової інформації, які станом на 01.01.2009 р. налічують за темами: "Книги і автореферати" - 132,8 тис. документів, "Одеські ЗМІ" - 99620 док., "Українські ЗМІ" - 172985 док., "Стара Одеса" - 4585 док., "Суспільство" - 2200 док., "Екологія" - 980 док., БД ІПС "Право" - 320498 док. Ця інформація відображає історію міста, починаючи з 1794 року до сьогодення, його природнокліматичні особливості, а також сучасний суспільно-політичний, соціально-економічний, науковий і культурний розвиток регіону.

У 1994 році розпочалося формування електронного каталогу бібліотеки, який вдало доповнив унікальний довідковий апарат бібліотеки (службовий генеральний каталог на весь фонд бібліотеки і читацькі каталоги – алфавітний, систематичний та предметний, створено також систематичні картотеки спеціалізованих і допоміжних фондів).

У 1999 році за підтримки фонду "Відродження" та фонду Сороса (Інститут "Відкрите Суспільство") було отримано грант, коштом якого було придбано сервер та ліцензійну автоматизовану бібліотечну систему (АБС) Librer Media (на 10 робочих місць). Робочі місця АБС організовано у відділі комплектування, відділі формування та обробки каталогів, відділі обслуговування читачів, відділі рідкісних видань і рукописів. Вони використовуються для комплектування та створення електронного каталогу.

Бібліотека активно займається вирішенням проблеми збереження першоджерел (оцифрування документів, переведення інформації на електронні носії, створення електронної бібліотеки). Довгострокова програма "Рідкісні видання та рукописи як національне надбання України: збереження та організація інформаційного доступу", розроблена в 1998 р. відділом рідкісних видань і рукописів ОДНБ, підтримана грантом Міжнародного фонду "Відродження". 2005 року в структурі бібліотеки виник окремий підрозділ, який займається репрографією та консервацією фондів. Завдяки створенню електронних копій на компакт-дисках з'явилася можливість зберегти унікальні фонди, не обмежуючи доступу до них читачів. Так, створено електронну версію книг Ф.Скорини "Екклесіаст" (1518), "Книги притч Соломонових" (1517), підготовлено електронний варіант листів видатного українського бібліографа, книгознавця, літературознавця, лексикографа і громадського діяча М.Ф.Комарова.

За 180 років існування бібліотека багато разів опинялася у скрутних обставинах. Так, у 1970-і роки через відсутність належних площ фонди її були розпоршені у сховищах по всьому місту. Та 1985 року на землі, яку колись подарував бібліотеці її попечитель граф М.М.Толстой, було закінчено будівництво нового книгосховища. Однак на той час назріла ще одна проблема - основна будівля потребувала негайної реставрації. Активна діяльність адміністрації бібліотеки із залучення коштів на реставрацію, а, вірніше, порятунок унікальної будівлі увінчалася успіхом. Спочатку, у 1987-1993 рр., були відреставровані внутрішні приміщення бібліотеки. Пізніше, 2003 року, розпочалися ремонтно-реставраційні роботи на фасаді. Для підтримання доброго стану будівлі, здійснення поточних ремонтів, а також для втілення у життя проекту по збільшенню площ бібліотечних приміщень потрібно було залучення додаткових коштів. І ми сьогодні вдячні органам влади всіх рівнів, меценатам та благодійникам за те, що завдяки їхній підтримці відреставрована будівля бібліотеки стала справжньою окрасою історичної частини Одеси.

1998 року в бібліотеці спільно з Одеською обласною радою миру та Свято-Архангело-Михайлівським жіночим монастирем засновано Галерею почесних благодійників Одещини "Люди щедрих сердець". Вона стала своєрідним містком від меценатів минулого до благодійників наших днів. За допомогою таких небайдужих і щирих людей нашої бібліотеці вдається вирішувати багато нагальних проблем.

Нині за значний внесок у справу доброчинності й милосердя, збереження духовної та культурної спадщини України до Галереї почесних благодійників Одещини занесено імена й представлено 16 портретів відомих у місті та області людей. Серед них – начальник управління дозвільних та погоджувальних процедур Одеської міськради Є.М.Брилько, народний депутат України С.Р.Гринецький, президент Асоціації портів України "Укрпорт" В.Г.Іванов, президент ЗАТ "Пласке" О.І.Платонов, голова Одеської обласної ради миру, Герой України, почесний громадянин Одеси В.С.Філіпчук та інші. Усі відомості про них закладено в електронній базі даних ОДНБ імені М. Горького. Цей перелік щойно доповнився іменами ще двох доброчинників. Це – голова Одеської облдержадміністрації М.Д.Сердюк та заслужений працівник промисловості України В.В.Стремядін.

Успішну діяльність бібліотеки забезпечує колектив із 273-х досвідчених працівників. У 19 відділах бібліотеки працюють віддані своїй справі висококваліфіковані фахівці в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, загальних проблем книгознавства, науково-методичної

роботи. Понад 40 років віддали бібліотеці Т.М.Богатова, Л.С.Бичкова, Л.М.Бур'ян, О.Г.Кушнір, Л.С.Скржипчак, М.С.Гайко. Високий професіоналізм та вагомий внесок у відродження національної культури багатьох працівників бібліотеки відзначений почесними званнями та державними нагородами. Сьогодні в бібліотеці працюють чотири заслужених працівники культури України - О.Ф.Ботушанська (повний кавалер ордена княгині Ольги), О.М.Бельницька, Т.В.Щурова, Л.М.Бур'ян, заслужений діяч мистецтв України, дійсний член Наукового товариства імені Т.Шевченка Г.Д.Зленко.

ОДНБ імені М.Горького є провідною науковою бібліотекою держави, загальнодержавним сховищем повного репертуару національного друку, а також зарубіжних документів; регіональним універсальним депозитарієм; науково-інформаційним закладом; центром міжнародного книгообміну і міжбібліотечного абонементу; координаційним центром науково-дослідної та науково-методичної роботи у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і загальних проблем книгознавства.

Щорічно в ОДНБ імені М.Горького фіксується понад триста тисяч відвідувань, користувачам видається 2 млн. документів. Співробітники бібліотеки, які обслуговують її величезний фонд, провадять значну дослідницьку роботу, готують унікальні видання, вже не перше десятиліття роблять усе можливе, а часом і неможливе, аби перетворити ОДНБ імені М.Горького на справді національний інформаційний центр. Зважаючи на вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи, наукове вивчення, збереження та популяризацію рукописних і друкованих пам'яток культури, активну міжнародну діяльність, Президент України 17 вересня 2009 року підписав Указ за №756/2009 про надання Одеській державній науковій бібліотеці імені М.Горького статусу національної. Трудовий колектив ОДНБ імені М.Горького у дні святкування 180-річчя заснування бібліотеки був також відзначений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України. Нові перспективи, які у зв'язку з цим відкрилися перед бібліотекою, надихають колектив ОДНБ імені М.Горького на нові звершення, спонукають примножити зусилля задля підтвердження високого статусу національної наукової установи. Бібліотека і надалі буде активним учасником процесу відновлення історичної пам'яті, формування демократичного способу мислення, утвердження громадянського суспільства з високими гуманістичними цінностями, національною самосвідомістю та патріотизмом, тим самим сприяючи зміцненню духовного фундаменту української державності, становленню та ефективному розвитку державотворення незалежної України.